

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากเหตุการณ์อุบัติเหตุตอร์ปิโดโคลด์ 60 เสมือนกับเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ และตัวตนของสารกัมมันตรังสีที่มีชื่อว่า “โคลด์ 60” ทำให้สังคมไทยหันกลับมาให้ความสนใจกับวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมอีกครั้งหนึ่ง และใส่ใจกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของมนุษยชนมากขึ้น สำหรับการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วาทกรรมกรณีอุบัติเหตุตอร์ปิโดโคลด์ 60” นั้นผู้วิจัยจึงได้นำเอาวาทะที่เกิดขึ้นจากกรณีอุบัติเหตุตอร์ปิโดโคลด์ 60 ในข่าวหนังสือพิมพ์และเอกสารมาวิเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการสร้างความหมายให้สิ่งที่เรียกว่า “โคลด์ 60” ว่าคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร เมื่อมีอันตรายร้ายแรงทำไมถึงนำมาใช้มาตรการที่ใช้นั้นดีเพียงพอหรือไม่ ภายใต้บริบททางสังคมในขณะนั้น กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องข่าวในฐานะที่เป็นวาทกรรม (News as Discourse)
 - 1.1. วาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis)
 - 1.2. วาทกรรมในข่าวกับแนวคิดหลักของวาทกรรมในข่าว
 - 1.3. การวิเคราะห์วาทกรรมกับการศึกษาข่าวด้วยแนววาทกรรม
2. แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (Semiology)
 - 2.1. แนวคิดเรื่องการบริโภคสัญยะ
3. ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจโดยใช้หลักฐานและเหตุผล
 - 3.1. การใช้หลักฐาน
 - 3.2. ชนิดของหลักฐาน
 - 3.3. การใช้เหตุผลในเชิงตรรกะและวิตรรกะ (Logic and Fallacy)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการแบ่งแนวคิดทฤษฎีข้างต้นนำมาอธิบายรายละเอียดที่สำคัญ ๆ ตามแต่ละประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1.แนวคิดเรื่องข่าวในฐานะที่เป็นวาทกรรม (News as Discourse)

1.1. วาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis)

มิเชล ฟูโก (Michel Foucault, 1926-1984 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร, 2543 : 19-21,29-32) กล่าวถึงวาทกรรม (Discourse) ไว้ว่าหมายถึงระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) อัตลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้อัตลักษณ์และความหมายแฝงบางอย่างเกิดขึ้น หรือไม่ก็ทำให้อัตลักษณ์และความหมายบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไปพร้อม ๆ กันด้วย ฉะนั้นวาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ด้วย วาทกรรมจึงสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์ชัดเจนชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงหรือเลือนหายไปของสรรพสิ่งควบคู่ไปกับสรรพสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น วาทกรรมจึงถูกสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถพูดได้อย่างถูกต้องในช่วงเวลาหนึ่ง (ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่ง)

ส่วนการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) นั้นก็คือการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมถึงการเก็บกด/ปิดกั้นของวาทกรรม ดังนั้นสำหรับแนวคิดของฟูโก (Foucault, 1972b:45) จึงมองมนุษย์หรือผู้พูดเป็นเพียง “ร่างทรง” หรือผู้ที่กระทำตาม/ตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ (enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด มากกว่าคิดค้นหรือสรรสร้างระบบ กฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ วาทกรรมจึงเป็นเสมือนตัวกำหนดว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูดเมื่อไร และพูดอย่างไรในต่างสถานที่ ต่างโอกาส หรือฐานะทางสังคมที่แตกต่างกัน

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายสถานการณ์ก่อนนำไปสู่การเกิดวาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 ได้ การวิเคราะห์วาทกรรมทำให้ทราบถึงที่มาของสารกัมมันตรังสีโคบอลต์ 60 , ลำดับเหตุการณ์จากอุบัติเหตุรังสีที่เกิดขึ้น ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับบุคคล , เวลา/สถานที่ , สถาบัน, เหตุการณ์, ผลกระทบที่เกิดขึ้น และข้อมูลข่าวสารที่ถูกปิดกั้นเกี่ยวกับบุคคล , เวลา/สถานที่ , สถาบันที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60

1.2. วาทกรรมในข่าวกับแนวคิดหลักของวาทกรรมในข่าว

วาทกรรมในข่าว Tuen A.van Dijk (1988:17) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นชุดข้อความที่ระบบซึ่งให้ความหมาย คุณค่า กฎเกณฑ์ เงื่อนไขแก่อำนาจ สถาบันและปัจเจกบุคคลซึ่งมีผลต่อการควบคุมว่าจะใครควรนำเสนอและสื่อความ ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ ทางสังคม 3 มิติ คือ ความรู้ (knowledge) , ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) และอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

ส่วนแนวคิดหลักของวาทกรรมในข่าวสามารถแบ่งย่อยออกเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้อีก 5 ประเด็น ดังนี้

1.2.1.วาทกรรมเป็นการผสมผสานของตัวบท (intertextuality) จึงมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมชุดต่าง ๆ อยู่เสมอ และจะเข้าใจเมื่อพิจารณาควบคู่กับประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น ชนชั้น (class) เชื้อชาติ(race) เพศสภาพ(gender)

1.2.2.วาทกรรมมีความสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอำนาจและอุดมการณ์ (power and ideology) ปฏิสัมพันธ์ทั้งหลายล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์ในบริบทเฉพาะ

1.2.3.การทำทำความเข้าใจวาทกรรมต้องผ่านความเข้าใจในในระบบที่สิ่งต่าง ๆ ถูกให้ความหมายและถูกสร้างอัตลักษณ์จนสถาปนาให้กลายเป็นความจริงของสังคม

1.2.4.วาทกรรมที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมรวมทั้งทำหน้าที่กำหนดสังคมด้วยนั้น เรียกว่า วาทกรรมหลัก (Dominant discourse) หรือวาทกรรมที่ครอบงำทางอุดมการณ์ (Hegemony discourse)

1.2.5.วาทกรรมหลักยังทำหน้าที่กำกับความจริงที่เรียกว่าวาทกรรมเกี่ยวกับความจริง (Discourse of truth) เพราะสิ่งที่เรียกว่าความจริงนั้น มิใช่ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์แต่เป็นกฎเกณฑ์ยุคหนึ่งที่กำลังทำอะไรจะจริง ไม่จริง มีผลต่อความเข้าใจและการตัดสินใจคุณค่า

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาวาทะที่เกิดขึ้นจากกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 ในข่าวหนังสือพิมพ์และเอกสารมาวิเคราะห์ ซึ่งสามารถนำมาอธิบายความหมาย คุณค่า กฎเกณฑ์ เงื่อนไขแก่สังคม สถาบันและปัจเจกบุคคลที่กลุ่มสื่อใช้ในการนำเสนอ และสร้างวาทกรรมสื่อจากอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 จนสถาปนาให้กลายเป็นความจริง มีผลต่อความเข้าใจและการตัดสินใจคุณค่าแก่ประชาชนโดยทั่วไป ภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคมในขณะนั้น

1.3. การวิเคราะห์โวหารกับการศึกษาข่าวด้วยแนววาทกรรม

เฮอรันด์ลและบราวน์ (Herndl and Brown, eds., 1996:3-20 อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543 : 257-258) ได้กล่าวถึงวาทกรรมว่าเป็นการวิเคราะห์โวหาร (rhetorical analysis) โดยมีประเด็นหลักในแนวคำถามว่า มนุษย์ใช้ภาษาในการสร้างโลกและชีวิตอย่างไร เนื่องจากภาษาที่เราใช้มักเชิดชูความคิด ความเชื่อ ความรู้ชุดหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็เก็บกดปิดกั้นความคิด ความเชื่อ ความรู้ชุดหนึ่งเสมอ ยิ่งไปกว่านั้นการวิเคราะห์โวหารยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการนำเสนออย่างมาก เพราะการนำเสนอเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบหนึ่ง จะนำไปสู่การเคลื่อนไหว การปฏิบัติต่อธรรมชาติที่แตกต่างกันไป เช่น รายงานของรัฐบาล บทความวิชาการ เรื่องเล่าประสบการณ์ส่วนตัวในนิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์รายวัน จะมีวิธีการใช้ภาษาคนละแบบ เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งการวิเคราะห์โวหารจะให้ความสำคัญกับรายละเอียดของตัวบท งานเขียน การพูด (text) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยดูความเชื่อมโยงของตัวบทกับบริบท (context) ที่ตัวบทนั้น ๆ ดำรงอยู่ การให้ความสำคัญกับรายละเอียดในตัวบทก็เพื่อที่จะดูถึงฉากต่าง ๆ (scene) ที่ตัวบทนั้น ๆ นำเสนอในการชักจูงหว่านล้อมให้คนอ่านหรือคนฟังคล้อยตามและนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนหรือผู้พูดต้องการนำเสนอ ดังนั้นในการรับรู้และเข้าใจจึงเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในภาษา การเลือกใช้ภาษาแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้เขียนหรือผู้พูด ผ่านการนำเสนอ และการจัดฉากต่าง ๆ ในตัวบทนั้น ๆ

ในการศึกษาข่าวด้วยแนวของวาทกรรมนั้นสามารถศึกษาได้หลายแนวทางด้วยกัน ดังนี้

1.3.1. ศึกษาข่าวเพื่อยืนยันว่าข่าวคือการประกอบสร้างความจริงของสังคม (the social construction of reality) ด้วยการวิเคราะห์กระบวนการเกิดข่าวในเชิงสังคมและอุดมการณ์ภายใต้กรอบแนวคิดวาทกรรม

1.3.2. วิเคราะห์ข่าวจากฐานของสถาบันที่ข่าวนั้นสถาปนาตัวเองอยู่ คือ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อชี้ว่าข่าวก็คือวาทกรรมที่จะสะท้อนภาพตัวแทนของสถาบันเหล่านั้น

1.3.3.วิเคราะห์ว่าข่าวเป็นผลผลิตตามกระบวนการคัดสรร (selection) แต่ด้วยการชี้ให้เห็นว่าการคัดสรร คือการสร้างความแตกต่าง (differentiate) , การแปรสภาพ (transform) และการลดคุณค่า (devalue)

1.3.4.วิเคราะห์วาทกรรมในคุณค่าข่าว (news worthiness) โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของการสร้างภาพเหมารวม (stereotype) คือ สิ่งที่ตอกย้ำภาพเหมารวมได้มากเท่าไร เหตุการณ์นั้นก็มีโอกาสเป็นข่าวได้มากเท่านั้น

1.3.5.ศึกษาความเห็นพ้อง (consensus) ของสังคมผ่านทวารวาทกรรม โดยดูว่ากระบวนการผลิตซ้ำของวาทกรรมได้ก่อให้เกิดอุดมการณ์ของความเห็นพ้องอย่างไร

1.3.6.เน้นศึกษาความไม่สมดุลในข่าว โดยดูทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหา (content) และส่วนที่เป็นรูปแบบซึ่งสะท้อนมิติทางอุดมการณ์ (form of style and ideological perspective)

จากแนวทางในการศึกษาดังกล่าวจะเป็นการวิเคราะห์เพื่อมองหาความเชื่อมโยงระหว่างตัวบท ผู้เขียนหรือผู้พูด กับบริบทที่สร้างตัวบทนั้น ๆ ขึ้นมา ในที่นี้ก็คือการสร้างตัวบทจากการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์กรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 ตามบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ในขณะนั้น

2.แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (Semiology)

2.1.แนวคิดเรื่องการบริโภคนัย

ประเด็นทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันในทฤษฎีของคลาร์ก (Clark,1997) ตามแนวคิดของโบดริยาร์ดเรื่อง simulation ให้ความเห็นว่าต่างก็สร้างอัตลักษณ์ความมีตัวตนขึ้นมาจากฐานของวาทกรรมเกี่ยวกับการทำลายล้างธรรมชาติทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะการที่สามารถจะเรียกร้องให้คนส่วนใหญ่หันมาอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างภาพที่น่าสะพรึงกลัวของธรรมชาติให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ในอำนาจของธรรมชาติ ทั้งความยิ่งใหญ่ ความโหดร้าย หรือความมหัศจรรย์ที่เกินขีดความสามารถของมนุษย์ จะเข้าไปควบคุมหรือจัดการได้ ฉะนั้นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเพียงประดิษฐกรรมของสังคมแบบหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นเพียงเรื่องราวที่ถูกการแทนที่ สวมรอยของความหมายชุดหนึ่งต่อความหมายอีกชุดหนึ่งอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

ในการ “วิเคราะห์วาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60” ในครั้งนี้ ได้นำเอาแนวคิดเรื่องการบริโภคนัยมาวิเคราะห์การสร้างอัตลักษณ์และความหมายแก่ “โคบอลต์ 60” ภายใต้รหัส กฎเกณฑ์ทางสังคมในขณะนั้น เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้และเล็งเห็นถึงความร้าย

แรงของสารกัมมันตรังสี ซึ่งจะมีส่วนผลักดันให้สังคมไทยหันกลับมาให้ความสนใจกับ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และใส่ใจต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ มนุษยชนมากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาเราให้ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้น้อยมาก ทำให้เกิด ปัญหาเนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกนำมาใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดความเสียหาย

3.ทฤษฎีการโน้มน้าวใจโดยอาศัยหลักฐานและเหตุผล

ในการโน้มน้าวใจโดยการชี้เหตุผลและการโต้แย้งนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน ทั้งหมด 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ ข้อเท็จจริง (Fact) , หลักฐานต่าง ๆ (Evidence) และ กระบวนการในการพิจารณาหาเหตุผล (Reasoning)

ข้อเท็จจริง (Fact) หมายถึง เนื้อหาสาระของประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้พูดนำมาเสนอผู้ฟัง

หลักฐาน (Evidence) หมายถึง ข้อมูลที่ผู้พูดนำเสนอเพื่อสนับสนุนประเด็นของตนหรือ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความคิดของตนนั้นสมเหตุสมผล น่าเชื่อถือได้

การแสดงเหตุผล (Reasoning) หมายถึง กระบวนการในการพยายามถึงข้อสรุปออกมา จากหลักฐานนั้น

3.1. การใช้หลักฐาน

อรวรรณ ปิลันธนีโอวาท (2542:185-192) กล่าวถึงการใช้หลักฐานในการโน้มน้าวใจว่า เป็นการสร้างสารวิธีหนึ่งที่สำคัญมาก นั่นคือพัฒนาเรื่องราวหรือข้อความที่เราจะโน้มน้าวใจให้ เข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้น มีน้ำหนักมากขึ้น

หลักฐานอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

หลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) คือหลักฐานที่นำมาแสดงแล้วมีน้ำหนัก ไม่มีข้อพิสูจน์อื่นที่จะมาลบล้างหรือล้างได้ยาก

หลักฐานโดยอ้อม (Presumptive Evidence or Indirect or Circumstantial Evidence) คือหลักฐานที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงประเด็นหนึ่งโดยดึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ มาสรุป เช่น ข้อโต้แย้งว่า นานาชาติควรจะร่วมตกลงกันห้ามพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ต่อไป อาจจะมีผู้แสดงทรรศนะว่า

รัสเซียจะเป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจมากที่สุดในเรื่องนี้และอาจจะแอบทดลองอย่างลับ ๆ การโต้แย้งเช่นนี้
ต้องอาศัยหลักฐานโดยอ้อมมาสนับสนุน

การใช้หลักฐานจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1. การยกตัวอย่าง (Examples or Illustrations) ซึ่งอาจมาในสามรูปแบบคือ
ตัวอย่างโดยละเอียดจากเรื่องจริง ตัวอย่างย่อ ๆ เพียงคำสองคำ และตัวอย่างที่แต่งสมมติขึ้น
ซึ่งมักเป็นเรื่องในอนาคต ถ้าเราจะวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งลงไปอีกเราจะถามว่าตัวอย่างนั้นเป็นแบบ
ฉบับ (Typical) ของประเภทนั้นหรือไม่ ตัวอย่างนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรากำลังดูอยู่หรือไม่ ตัวอย่าง
นั้นมีรายละเอียดพอที่จะอธิบายประเด็นที่เราต้องการชี้ให้เห็นหรือไม่ มีหลักฐานอื่นอีกที่จะ
สามารถสนับสนุน บทสรุปของเราหรือไม่

3.1.2. การใช้สถิติ (Statistics) อันที่จริงแล้วสถิติเป็นตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง แต่แทนที่
จะเสนอตัวอย่างสองสามสี่ห้าอัน ก็เสนอมาในเชิงปริมาณเสีย วิธีการที่จะทดสอบสถิติที่ใช้ในการ
โน้มน้าวใจนั้น คือ ผู้อ่านต้องพิจารณาดูว่าหน่วยที่นำมาเปรียบเทียบกันนั้นเปรียบเทียบกันได้หรือไม่ ตัว
อย่างที่น่ามาสุ่มเพื่อใช้เป็นสถิตินั้นเพียงพอหรือไม่ สถิตินั้นครอบคลุมระยะเวลาที่พอเหมาะพอ
ควรหรือไม่ สถิตินั้นถูกนำเสนอในรูปแบบที่สมเหตุสมผลหรือไม่ แหล่งที่มาของสถิติมีอคติหรือไม่
เป็นต้น

3.1.3. การใช้พยาน (Testimony) โดยปกติหมายถึง การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนิยมแพร่
หลาย และเป็นหลักฐานที่แข็งแกร่ง เมื่อจะวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งควรจะดูว่าผู้ทรงคุณวุฒิที่อ้างถึงนั้น
เป็นที่ยอมรับกันในสาขานั้นหรือเปล่า ผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีอคติหรือไม่ การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒินั้น
เฉพาะเจาะจงหรือไม่ หรือเพียงแต่กล่าวลอย ๆ ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีหลักฐานอื่น
หรือมีผู้ทรงคุณวุฒิต่ออีกคนสนับสนุนหรือไม่ ความคิดที่อ้างมาจากผู้ทรงคุณวุฒินั้นถูกกล่าวเมื่อไร
และที่ไหน

3.1.4. การเปรียบเทียบ (Analogy or Comparison) หน้าที่สำคัญของ การ
เปรียบเทียบคือการหาความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งหนึ่งที่เรารู้จักเข้าใจดีแล้วกับอีกสิ่งหนึ่งที่เราไม่รู้
จัก ไม่เข้าใจ เช่น ถ้าจะพูดว่าเวลาเมาแล้วขับรถเป็นอันตรายมาก เราอาจจะพูดว่า “เราทุกคนก็
ทราบดีอยู่แล้วว่า การขับรถโดยมีผ้าผูกตาเป็นอันตรายเพียงใด เวลาที่ขับรถโดยที่เราเมาเหล้าก็
เช่นกัน” การเปรียบเทียบแบ่งเป็นสองชนิดคือ เปรียบเทียบโดยภาพพจน์ คือ เปรียบเทียบของ
สองอย่างที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เช่น เปรียบว่า การบริจาคตานเพื่อการศึกษาเปรียบเหมือน
มอบแสงได้นำทางแก่ผู้ได้รับทานนั้น การเปรียบเทียบชนิดเดียวกันหมายถึงเปรียบเทียบสิ่งของ

สถาบัน ความคิด บุคคล โครงการ ข้อมูล และประสบการณ์ เราอาจจะชี้ให้เห็นความเหมือนกันระหว่างครุคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง ลัทธิการเมืองหนึ่งกับอีกอันหนึ่ง เมื่อหนึ่งกับอีกเมืองหนึ่ง บางทีคนหรือของที่นำมาเปรียบเทียบกันนั้นมีความแตกต่างกันมากกว่าความคล้ายคลึงกัน การนำข้อพิสูจน์ชนิดอื่นมาสนับสนุนด้วยจะช่วยให้ประเด็นแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

3.1.5.รายละเอียด (Details) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ หรือส่วนต่าง ๆ ของวัตถุชิ้นหนึ่งของเหตุการณ์หนึ่ง ๆ หรือของความคิดรวบยอดความคิดใดความคิดหนึ่ง โดยการให้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง ผู้พูดสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างกระจ่างได้ในเรื่องที่ถูกถ้าให้รายละเอียดมากขึ้นก็จะเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้มากขึ้น

3.1.6.การพรรณนาความ (Description) การพรรณนาความเป็นขบวนการบอกเล่าถึงรูปร่างหน้าตา ลักษณะหรือบรรยากาศของเหตุการณ์สถานที่ วัตถุหรือประสบการณ์ โดยขึ้นอยู่กับการสังเกตการณ์หรือความรู้สึกของผู้พูด ประโยชน์ของการพรรณนาความก็คือช่วยให้ฟังได้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

3.2. ชนิดของหลักฐาน

3.2.1.หลักฐานปฐมภูมิและหลักฐานทุติยภูมิ (Primary and Secondary Evidence)

3.2.1.1.หลักฐานปฐมภูมิ คือหลักฐานที่มาจากต้นตอแหล่งกำเนิดแท้จริง

3.2.1.2.หลักฐานทุติยภูมิ คือ หลักฐานที่คัดลอกนำมาบอกเล่าอีกทีหนึ่ง

3.2.2.หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร (Writing or Unwritten Evidence)

3.2.2.1.หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ หลักฐาน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ศิลปิน

3.2.2.2.หลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การพูดรายงานปากเปล่า หรือวัตถุสิ่งของ

3.2.3.หลักฐานจริงและหลักฐานโดยตัวบุคคล (Real or Personal Evidence)

3.2.3.1.หลักฐานจริง อาจจะได้แก่ รอยพิมพ์นิ้วมือ แผลเป็น อาวุธ ครอบงอสุจิ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงไฮโดรทศนุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการอ้างอิงด้วย เช่น แผนที่

โลก แผนภูมิ ภาพยนตร์ วีดีโอเทป อย่างไรก็ตามหลักฐานเหล่านี้มนุษย์เป็นผู้สร้าง ฉะนั้นจึงบิดเบือนได้ง่าย จึงต้องมีการทดสอบทั้งตัว หลักฐานจริง โสทัดศนูปกรณ์และผู้เตรียมมันมาใช้

3.2.3.2. หลักฐานโดยตัวบุคคล หมายถึง หลักฐานที่บุคคลเป็นผู้ให้ อาจจะอยู่ในรูปของปากเปล่าหรือลายลักษณ์อักษร เป็นที่น่าสังเกตว่าหลักฐานประเภทนี้จะมีความน่าเชื่อถือเท่าใดขึ้นอยู่กับความสามารถและความซื่อสัตย์ของบุคคล ผู้ให้หลักฐานนั้น

3.2.4. หลักฐานจากคนธรรมดาสามัญและจากผู้เชี่ยวชาญ (Lay or Expert Evidence)

3.2.4.1. หลักฐานจากคนธรรมดาสามัญ จะมีน้ำหนักก็ต่อเมื่อเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง เรื่องที่ไม่ต้องการความรู้เฉพาะด้าน เช่น การนับจำนวนผู้เคราะห์ร้ายจากกรณีระเบิดของโรงงานนิวเคลียร์ที่เชอร์โนบิล แต่การวิเคราะห์การระเบิดต้องการหลักฐานที่แจ่มจากนักวิทยาศาสตร์สาขานิวเคลียร์ฟิสิกส์ เป็นต้น

3.2.4.2. หลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นที่น่าสังเกตว่าคนเราจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาบางสาขาเท่านั้น นักเศรษฐศาสตร์อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ แต่เมื่อถึงเรื่องการค้านาไถนา เขาคงจะมีความเชี่ยวชาญเท่าชวานาไม่ได้

3.2.5. หลักฐานที่จัดทำขึ้น และหลักฐานที่เกิดโดยไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้เตรียมมาก่อน (Prearranged or Casual Evidence)

3.2.5.1. หลักฐานที่จัดทำขึ้น ตัวอย่างเช่น สุตินัฏร โบขัษชี ทะเบียงสมรส โฉนดที่ดิน กรมธรรม์ประกันชีวิต โบเสรีจรับเงิน สัญญา โบกยกเลิกการเกณฑ์ทหาร โบกผลการเรียน ฯลฯ หลักฐานที่จัดทำขึ้นมิใช่เพื่ออ้างอิงในอนาคต หลักฐานชนิดนี้จึงมีการจัดทำขึ้นด้วยความระมัดระวัง

3.2.5.2. หลักฐานที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นหลักฐานที่ไม่ได้ใช้ความพยายามในการสร้าง ไม่ได้ตั้งใจจะให้ใช้เป็นอ้างอิงในอนาคต เช่น สหรัฐทดลองอาวุธนิวเคลียร์อย่างลับ ๆ เหนือชั้นบรรยากาศ การที่นักวิทยาศาสตร์สหรัฐเฝ้ามองและจดบันทึกหลักฐานไว้ หลักฐานเช่นนี้เรียกว่า Prearranged Evidence ในขณะที่เดียวกันมีนักวิทยาศาสตร์ของประเทศอื่นสามารถแกะรอยและทราบถึงการทดลองนี้โดยไม่รู้ล่วงหน้ามาก่อน หลักฐานชนิดนี้เรียกว่า Casual Evidence และโดยเหตุที่ไม่ได้มีการเตรียมการมาก่อน นักวิทยาศาสตร์ประเทศอื่นมักจะไม่ได้จดบันทึกข้อมูลหรือเก็บรายละเอียดไว้และถ้าหากจะมีการเรียกใช้หลักฐานชนิดนี้ในอนาคต มักจะมีความไม่แน่นอนผสมอยู่มาก

3.2.6.หลักฐานเชิงนิเสธ (Negative Evidence) หลักฐานชนิดนี้คือการไม่มีอยู่ของหลักฐานในที่ที่มันควรจะอยู่เป็นหลักฐานในตัวมันเอง เช่น การที่ชื่อของชายผู้หนึ่งไม่ปรากฏในทะเบียนของคณะนิติศาสตร์ไม่เคยปรากฏหลักฐานการเรียน การลงทะเบียนเรียน ฯลฯ เหล่านี้ย่อมเป็นหลักฐานว่าการไม่ปรากฏของหลักฐานดังกล่าวแสดงว่าชายผู้หนึ่งไม่ได้เป็นนิสิตคณะนิติศาสตร์

3.2.7.หลักฐานเสริม (Evidence Aliunde) บางทีหลักฐานชนิดนี้ถูกเรียกว่า Extraneous หรือ Adminicular Evidence หลักฐานชนิดนี้ใช้อธิบายหลักฐานอื่นเพื่อให้เห็นความสำคัญของหลักฐานชิ้นเดิม ตัวอย่างเช่น ในการทดลองอาวุธนิวเคลียร์หลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่า “งานวิจัยแสดงให้เห็นว่ากระดูกของเด็กในสหรัฐอเมริกาได้รับกัมมันตรังสีจากสตรอนเตียม -90 เพิ่มขึ้น 1-2 เปอร์เซ็นต์ จากอัตราที่ได้รับปกติอยู่แล้วจากการแผ่รังสีตามธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ” หลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญเช่นนี้มีค่าน้อยมากจนเมื่อมีหลักฐานเสริมเข้ามาเพื่อแสดงว่าอัตราการเพิ่ม 1-2 เปอร์เซ็นต์มีความสำคัญมากเพียงใด

การนำแนวคิดเรื่องการใช้หลักฐานมาประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจาก “กรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60” ประกอบด้วย กลุ่มชาลั่งและชุมชน กับ บริษัทกมลสุโกศลอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด , กลุ่มสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ (พปส.) กับ รัฐบาล และกลุ่มสื่อ โดยพิจารณาวิธีการใช้หลักฐานของกลุ่มต่าง ๆ ในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

การโน้มน้าวใจที่มีประสิทธิภาพนั้นผู้ส่งสารต้องรู้จักที่จะสร้างสารหรือรู้จักใช้สารไม่เพียงแต่รู้จักใช้คำและอวัจนภาษาเท่านั้น ยังรวมไปถึงการเลือกใช้ เหตุผลซึ่งมีน้ำหนักต่าง ๆ มาสนับสนุนซึ่งก็คือหลักฐานนั่นเอง ถ้าปราศจากหลักฐานสารที่สร้างขึ้นอาจจะฟังดูเลื่อนลอยไม่น่าเชื่อถือและขาดประสิทธิภาพ

3.3.การใช้เหตุผลในเชิงตรรกะและวิตรรกะ (Logic and Fallacy)

Deirdre D. Johnston (1994 :133-141) ได้กล่าวถึงการใช้เหตุผลเกี่ยวกับการนำเสนอหลักฐาน ทัศนคติการใช้ข้อเท็จจริงทั้งหมดทั้งปกป้องลูกความยังเป็นวิธีหนึ่งซึ่งทัศนคติมักใช้ผูกมัดข้อเท็จจริงต่อคณะลูกขุน โดยจะวางรูปแบบเกี่ยวกับข้อเท็จจริง A ข้อเท็จจริง B และ C ซึ่งจะตัดสินว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกปล่อยเป็นอิสระหรือไม่ การใช้เหตุผลอย่างนี้เป็นรูปแบบของกระบวนการจากประเด็นหนึ่งไปยังอีกประเด็นหนึ่ง และนำไปสู่การสรุปอย่างสมเหตุสมผล

เหตุผลจึงเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมข้อกล่าวอ้างและหลักฐานไว้ข้อกล่าวอ้างทุก ๆ ข้อต้องมีหลักฐานที่สนับสนุนหรือพิสูจน์ว่ามีพลังในการโน้มน้าวใจ

ประเภทของเหตุผล (Type of Reasoning)

เราจะกล่าวถึงรูปแบบในการใช้เหตุผล 4 ประเภท โดยจะยกเอาข้อกล่าวอ้างที่เคยใช้ในคดีที่โด่งดังของนายความ Clarence Darrow ซึ่งว่าความแก้ต่างให้ Leopard และ Loeb ซึ่งอายุ 18 ปี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน ทั้งคู่ต่างมาจากครอบครัวที่ร่ำรวยมีชื่อเสียง Leopard และ Loeb ได้ตีเด็กชายข้างบ้านวัย 14 ด้วยไม้เบสบอลจนตาย จนพวกเขาเชื่อว่าตัวเขาเองเฉลี่ยฉลาดเกินกว่าจะถูกจับกุม คดีนี้โด่งดังมากและเพื่อเพิ่มความเผ็ดร้อนจึงมีผู้กล่าวหาว่าพวกเขาเป็นคู่รักกัน ข้อกล่าวอ้างของ Darrow ที่ใช้ในการโน้มน้าวใจผู้พิพากษาให้ตัดสินไว้ชีวิตทั้งคู่แทนการประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ คือ คดีนี้เกิดขึ้นมาจากความวิกลจริตชั่วขณะ การใช้เหตุผลดังกล่าวทำให้คดีนี้โด่งดังมาก จึงจะขอแบ่งประเภทของการใช้เหตุผลออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

3.3.1. การแสดงเหตุแบบสาเหตุ-ผลลัพธ์ (Cause-Effect Reasoning)

การใช้เหตุผลแบบเหตุ-ไปสู่อุบัติ คือ การแสดงว่าสาเหตุหนึ่ง ๆ นั้น จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจงในอนาคต เช่น “การตั้งแคมป์อย่างไม่ระมัดระวังจะทำให้เกิดไฟไหม้ป่า” ในทางกลับกันในประเด็นของผลมาจากเหตุเป็นการชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นที่มีผลมาจากเหตุหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น “อาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นมีผลมาจากการถดถอยทางเศรษฐกิจ” ประเด็นของเหตุไปสู่อุบัติสามารถที่จะนำมาใช้ในการอธิบายอนาคตได้ ในขณะที่เดียวกัน ประเด็นของผลไปสู่อุบัติเป็นการอธิบายเกี่ยวกับอดีต ในตัวอย่างข้างต้นคนตั้งแคมป์เป็นการคาดเดาอนาคต ในขณะที่ตัวอย่างที่สองเป็นการพูดถึงจากผลไปหาเหตุที่อธิบายถึงสาเหตุที่อาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น

ในคดี Leopard และ Loeb นายความ Darrow ได้ใช้วิธีเหตุนำไปสู่ผลเพื่อคาดเดาอนาคต ดังนี้ “ข้าแต่ศาลที่เคารพ หากท่านสามารถแขวนคอเด็กชายอายุสิบแปดได้ ผู้พิพากษาคณะอื่น ๆ ย่อมสามารถตัดสินแขวนคอเด็กอายุสิบเจ็ดหรือสิบหก หรือสิบสี่ปีเช่นกัน” และใช้วิธีนำผลมาสู่เหตุเพื่ออธิบายสาเหตุที่เด็กทั้งสองก่ออาชญากรรม ดังนี้ “ผมจะกล่าวถึงสงคราม...เราอ่านพบว่ามีคนฆ่าคนเป็นแสน ๆ ในวันเดียว...เด็กทั้งสองคนนี้เติบโตขึ้นมากับเรื่องพวกนี้ ต้องรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความตายจากบ้านของพวกเขา จากสนามเด็กเล่น จากที่โรงเรียน...

อะไรคือชีวิตหรือ? ว่างเปล่า มันเป็นเพียงสิ่งที่น่าตื่นตกใจน้อยที่สุดที่ปรากฏขึ้นและเด็กชายทั้งสองคนนี้ถูกอบรมมาอย่างโหดร้ายทารุณเช่นนี้ “

ในการประเมินจากเหตุไปสู่ผลหรือจากผลไปสู่เหตุอย่างจริงจัง ผู้ฟังต้องตั้งคำถามไว้ว่า ความเกี่ยวข้องระหว่างเหตุและผลนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องหรือไม่ ยังมีสาเหตุอื่นอีกหรือไม่ที่จะนำไปสู่ผลนั้น ๆ และสาเหตุที่เกิดขึ้นจะสร้างผลที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น โทษประหารชีวิตของ Leopard และ Loeb จะมีผลต่อโทษประหารชีวิตของเด็กวัยรุ่นในอนาคตหรือไม่ การประเมินจึงควรถามว่าสาเหตุอย่างอื่นจะสามารถสร้างผลเช่นนี้หรือไม่ เช่นว่าการอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามเป็นสาเหตุที่สมเหตุสมผลที่สุดต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุ่นชายหรือไม่ หรือว่ามีสาเหตุอื่น ๆ ที่มีเหตุผลมากกว่านี้ เป็นต้น

3.3.2. การแสดงเหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย (Induction & Deduction Reasoning)

การแสดงเหตุผลโดยอุปนัยเป็นการชี้ให้เห็นถึงกรณีเฉพาะและนำไปสู่ข้อสรุปทั่วไป ดังตัวอย่าง “เจมส์ ไรต นี้ออกจากคุกและก่อคดีฆาตกรรม 6 คดี และดาร์วิน ในที่ฆาตกรรมคน 7 คน เราจะยอมให้มีการฆาตกรรมอย่างนี้เกิดขึ้นอีกหรือ รัฐบาลสหรัฐควรจะทำกฎหมายกำหนดโทษประหารชีวิตมาใช้กับฆาตกรต่อเนื่องเหล่านี้”

เหตุผลโดยอุปนัยอธิบายถึงข้อโต้แย้งในกรณีเฉพาะนั้น ๆ นำไปสู่บทสรุปของทั้งหมด ดังตัวอย่างข้างต้น อย่างไรก็ตามผู้รับสารควรจะวิเคราะห์ว่า เพียงแค่ตัวอย่าง 2 คดีตัวอย่างที่ยกมาสามารถเป็นตัวอย่างทางสถิติที่เป็นตัวแทนของการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดในอเมริกาได้หรือไม่ ในฐานะผู้รับสารเราควรตั้งคำถามว่ามีกี่เปอร์เซ็นต์ของฆาตกรที่ปล่อยออกมาหรือนี้ออกมาที่จะก่อคดีฆาตกรรมอีก ก่อนที่เราจะยอมรับข้อโต้แย้งนี้ เราควรที่จะพิจารณาว่าฆาตกรที่เอ่ยอ้างถึงในตัวอย่างทั้งสองกรณีสามารถเป็นตัวแทนของฆาตกรทั้งหมดในอเมริกาได้หรือไม่

ในทางตรงกันข้ามเหตุผลโดยนิรนัยเกี่ยวข้องกับการนำหลักการที่เป็นบทสรุปทั่วไปมาใช้เป็นข้อโต้แย้งอธิบายเฉพาะที่เกิดขึ้น ตัวอย่าง “ไม่มีชาติอุตสาหกรรมชาติใดในโลกที่นำการตัดสินลงโทษประหารชีวิตมาใช้ นอกจากอเมริกา อเมริกาจึงควรที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิต”

เมื่อเหตุผลใดมาจากเรื่องทั่วไปนำไปสู่เรื่องเฉพาะเจาะจง กระบวนการจากหลักทั่วไปซึ่งเชื่อว่าจะเป็นจริงและนำหลักทั่วไปนั้นไปใช้กับกรณีเฉพาะเจาะจง การมองภาพแบบเหมารวม (Stereotype) ก็เกิดจากหลักทั่วไปนำไปสู่กรณีเฉพาะเจาะจงเช่นกัน คือ เป็นการใช้ข้อสรุป (โดยทั่วไป) ที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ หรือ ศาสนาอย่างไม่พิจารณาเสียก่อนในการมองภาพคนเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นแล้วเหมารวมว่าเป็นเช่นนั้นทั้งหมด เช่น คนใต้ดูร้าย หรือคนไทยขี้เกียจ เป็นต้น

ในฐานะที่เป็นผู้รับสาร ก่อนที่เราจะยอมรับข้อกล่าวอ้างนี้ เราควรที่จะพิจารณาให้ดีก่อนว่าหลักการทั่วไปที่นำมาอ้างถึงนี้มีความถูกต้องมากน้อยแค่ไหน และหลักการทั่วไปนี้เกี่ยวข้องกับกรณีเฉพาะนั้นหรือไม่ (จากตัวอย่างข้างต้น) เช่นว่า “จริงหรือไม่ที่อเมริกาเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศเดียวหรือไม่ที่ยังมีโทษตัดสินประหารชีวิตอยู่” หรือ “คนได้ทุกคนเป็นคนดีร้ายหรือเปล่า” “คนไทยทุกคนซึ่งเกี่ยวข้องกับ”

ข้อกล่าวอ้างของ Darrow เป็นตัวอย่างของวิธีอุปนัยและนิรนัย ดังนี้

อุปนัย “หากผมสามารถทำสำเร็จ รางวัลที่ยิ่งใหญ่และความหวังสูงสุดสำหรับผมจะเป็นจริง ผมได้ทำบางสิ่งต่อเด็กชายอื่น ๆ อีกนับหมื่น ๆ คน เพื่อผู้เคราะห์ร้ายอีกมากมายซึ่งต้องก้าวไปในถนนสายเดียวกันในชีวิตวัยเยาว์ที่มีดমন และเด็กผู้นำสงสารต้องก้าวอย่างไร ผมได้ทำบางอย่างเพื่อช่วยให้มนุษย์เข้าใจเพื่อบรรเทาการตัดสินลงโทษด้วยความเมตตาปราณี และเพื่อเอาชนะความเกลียดด้วยความรัก”

นิรนัย “พระเจ้า นี่พวกเราเสียสติกันไปแล้วหรือ ? ในประวัติศาสตร์ การต่อสู้ของผู้นำศาสนา รวมถึงผู้และผู้เผยแผ่ที่ได้เคยเสียสละต่อพวกเราได้ต่อต้านความป่าเถื่อนโหดร้ายเพื่อพวกเรา แต่เรากลับยังคงทำสิ่งที่ป่าเถื่อนเหมือนบรรพบุรุษเคยทำไว้ตอนที่พวกเขาเพิ่งออกมาจากถ้ำ หรือจากป่า.....”

เขาอ้างถึงการฆ่าทั้งหมดในประวัติศาสตร์เป็นความป่าเถื่อน (ทั่วไป) และการตัดสินแขวนคอเด็กทั้งสองก็ป่าเถื่อน (เจาะจง) และคำสอนทางศาสนาตำหนิความป่าเถื่อน (ทั่วไป) และศาสนาจะต้องตำหนิการฆ่าเด็กทั้งสอง (เจาะจง)

3.3.3. การแสดงเหตุผลแบบพาราเลล (Parallel Case Reasoning)

การแสดงเหตุผลโดยใช้ Parallel case นี้เป็นการนำเอาสถานการณ์ที่คล้ายคลึงที่เคยเกิดขึ้นมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่ออธิบายบทสรุปของสถานการณ์นั้น ๆ ถ้าความคิดหรือข้อเสนอนั้นใช้ได้กับสถานการณ์ที่ผ่านมาและหากว่ากรณีที่ผ่านมาเหมือนหรือคล้ายคลึงกับกรณีในปัจจุบันถือว่าความคิดหรือข้อเสนอนั้นใช้สถานการณ์ปัจจุบันได้เช่นเดียวกัน โดยส่วนใหญ่รูปแบบนี้ทนายความมักนำไปใช้อ้างอิงในศาลหรือกฎหมายโดยมักกล่าวอ้างว่าคดีที่เรากล่าวถึงอยู่มีความเหมือนกับคดีที่เคยเกิดขึ้นในอดีตในแง่ที่สำคัญต่าง ๆ ดังนั้นผู้พิพากษาควรจะต้องตัดสินคดีไปในทิศทางเดียวกับคดีก่อนหน้า

จากตัวอย่างคดี Leopard และ Loeb ทนายความได้กล่าวอ้างถึงการพิจารณาคดีสัตว์ที่เหลวไหลไร้สาระ โดยทนาย Darrow ได้สร้างความคล้ายคลึงระหว่างความเป็นอิสระของสัตว์กับคดี Leopard และ Loeb ทนายความได้กล่าวอ้างถึงการพิจารณาคดีสัตว์ที่เหลวไหลไร้สาระ โดยทนาย Darrow ได้สร้างความคล้ายคลึงระหว่างความเป็นอิสระของสัตว์กับคดี Leopard และ Loeb เขาสรุปว่าทุกคนควรจะเห็นด้วยว่าการพิจารณาคดีกับสัตว์นั้นเป็นเรื่องที่เหลวไหลและการพิจารณาคดีของ Leopard และ Loeb ก็เป็นเรื่องเหลวไหลเช่นกัน

“ครั้งหนึ่งในอังกฤษ ผู้พิพากษาเคยประชุมศาลและเรียกคณะลูกขุนเพื่อพิจารณาคดีม้าสุนัข สุกกร ในคดีอาชญากรรม ผู้พิพากษา คณะลูกขุนและทนายความพิจารณาและตัดสินลงโทษแม่สุกรที่นอนทับลูกทั้งสิบตัวของมันตาย คุณจะบอกผมว่า Dickie Loeb ได้กระทำลงไปมากกว่าการกระทำที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษที่ได้เกิดมาบนโลกหรือ”

ผู้รับสารควรพิจารณาข้อกล่าวอ้างให้ดีกว่า คดีที่ยกขึ้นมาเปรียบเทียบนั้นมีความคล้ายคลึงกันหรือไม่ มีความแตกต่างมากกว่าความคล้ายคลึงกันระหว่างคดีทั้งสองหรือไม่ สมเหตุสมผลแล้วหรือไม่สำหรับ Darrow ที่จะเปรียบเทียบการพิจารณาคดีสุกรกับการพิจารณาคดีของ Leopard และ Loeb

3.3.4. การแสดงเหตุผลแบบใช้ตัวอย่างหรือสัญลักษณ์ (Reasoning for Example or Sign)

คนส่วนมากมักใช้เหตุผลจากการยกตัวอย่าง การใช้ตัวอย่างเป็นการแสดงให้เห็นจุดประสงค์ของคุณ เช่น Darrow ได้อ้างถึงในคดีของเขาว่าความโหดร้ายได้เพิ่มขึ้นตามจำนวนของสงครามและสนับสนุนประเด็นนี้ โดยกล่าวว่า

“ต้องใช้เวลาราวห้าสิบปีเพื่อลบล้างมันจากจิตใจของผู้คน ผมรู้ว่าหลังจากสงครามกลางเมืองในปี 1865 อาชญากรรมเช่นนี้ได้เพิ่มขึ้นอย่างน่าพิศวง....”

ในการประเมินข้อกล่าวอ้างซึ่งยกตัวอย่างขึ้นมาอ้างอิงนั้น ผู้รับสารควรตั้งคำถามว่าตัวอย่างที่ยกมาสามารถเป็นสิ่งที่แทนกันได้หรือไม่ เป็นตัวอย่างในกรณีที่เกิดปกติหรือไม่และผู้พูดบิดเบือนประเด็นสำคัญหรือไม่

การใช้ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับตัวอย่างหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ลำดับของสัญลักษณ์นำไปสู่บทสรุป ซึ่งทนายความส่วนใหญ่มักใช้นำมาเป็นข้อโต้แย้งในสาร

เช่น รอยล้อรถในที่เกิดเหตุที่เหมือนรอยล้อรถของผู้ต้องสงสัย หรือ ปืนและกระสุนที่อยู่ในรถของผู้ต้องสงสัยเหมือนกับร่องรอยกระสุนในตัวผู้ตาย

จากคดีตัวอย่าง Darrow ได้นำรูปแบบนี้มาใช้เป็นข้อโต้แย้งโดยยกเอาความร่ำรวยของ Leopard และ Loeb เป็นเครื่องหมายบอกว่าพวกเขาไม่ได้ก่ออาชญากรรมเพราะต้องการเงิน โดยเขาอ้างว่า “เด็กชายผู้มั่งคั่งสองคนนี้ พวกเขาไม่ต้องการเงินจากผู้ใดเลยแม้แต่เซ็นต์เดียว แล้วพวกเขาจะฆ่าคนเพื่อเงินหนึ่งแสนเหรียญหรือ.....พวกเขาซึ่งร่ำรวยมหาศาลไม่เคยถูกปฏิเสธแม้เพียงสักครั้ง ไม่มีความต้องการหรือปรารถนาความพอใจอื่น ๆ อีกแล้ว ไม่มีหนี้สิน ไม่มีความจำเป็นเรื่องเงินเลยสักนิด”

เมื่อวิเคราะห์ถึงการให้เหตุผลแบบตัวอย่างหรือสัญลักษณ์ ผู้รับสารต้องตั้งคำถามว่า สัญลักษณ์ที่นำมากล่าวอ้างถึงเกี่ยวข้องกับบทสรุปที่พูดถึงชัดเจนหรือไม่ สัญลักษณ์ที่กล่าวอ้างถึงมีความถูกต้องหรือไม่ สัญลักษณ์นั้นเป็นเพียงแค่ความบังเอิญหรือไม่ สัญลักษณ์นั้นสามารถคาดเดาผลลัพธ์ได้แตกต่างกันหรือไม่ และเด็กชายทั้งสองมีความต้องการเงินเพิ่มไปจากที่เขามีหรือไม่ แม้ว่าพวกเขาจะร่ำรวย แต่เขายังจะต้องการเงินมากอีกหรือไม่

โดยสรุปแล้วรูปแบบต่าง ๆ ของการนำเสนอเหตุผลในข้อโต้แย้งสามารถที่จะโน้มน้าวใจผู้รับสารไปสู่บทสรุปที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อ อย่างไรก็ตามการใช้รูปแบบร่วมกันไม่ได้ให้หลักประกันความสำเร็จในการโน้มน้าวใจได้ทั้งหมด ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพของเหตุผลที่ใช้ในการโน้มน้าว ในความเป็นจริงแล้วเหตุผลที่กล่าวอ้างมานั้นอาจไม่สมเหตุสมผลและไม่ถูกต้องก็เป็นได้

ตรรกะและวิตรรกะ (Logic and Fallacy)

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2542:265-282) ได้กล่าวถึงการโต้แย้งแสดงเหตุผลไว้ว่ามีคำ 2 คำที่เราจะพบเห็นอยู่เสมอ นั่นคือ ประโยคเสนอ (Premise) และประโยคสรุป (Conclusion) เรากล่าวว่าข้อความที่น่าหน้าด้วย “เพราะเหตุว่า โดยเหตุที่ เพราะว่า เนื่องจาก ฯลฯ” ข้อความเหล่านี้จัดเป็นประโยคเสนอ ข้อความที่น่าหน้าด้วย “เพราะฉะนั้น ด้วยเหตุนี้ โดยเหตุนี้ ฯลฯ” จัดเป็นประโยคสรุป

ในชีวิตจริง การจะจัดข้อความโต้แย้งให้ลงประเภทหนึ่งประเภทใดโดยเฉพาะเจาะจงเป็นไปได้ยาก เพราะการโต้แย้งมักจะคลุมเครือ แม้แต่จะแยกว่าส่วนใดคือประโยคเสนอ ส่วนใดคือข้อสรุปก็คลุมเครือ ถ้าสามารถแสดงเหตุผลสนับสนุนคำตอบของตนได้ว่าเหตุใดจึงจัดประเภทเช่นนั้นและคำตอบเป็นที่รับฟัง การโต้แย้งแบบวิเคราะห์ก็เพื่อก่อให้เกิดความสามารถในการที่จะ

ระบุได้ว่า ผู้โน้มน้าวใจนั้นใช้การโต้แย้งชนิดใดไม่ถูกต้อง ไม่จริง ไม่สมเหตุสมผลและเพราะเหตุใด การระบุประเภทของการโต้แย้งแบบวิตรรกะให้ถูกต้องดูจะมีความสำคัญรองลงมา

วิตรรกะ (Fallacy) คือเหตุผลข้อโต้แย้งที่ไม่เป็นไปตามกฎของตรรกศาสตร์ ข้อกล่าวอ้างที่ฟังไม่ขึ้นหรือไม่มีความถูกต้องสมเหตุสมผล โดยข้อโต้แย้งที่กล่าวอ้างถึงไม่มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนผลที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามผู้โน้มน้าวก็มักจะใช้รูปแบบเหตุผลนี้อย่างจงใจในการลวงผู้ฟังซึ่งเราเรียกว่า “Sophism”

ชนิดของการโต้แย้งแบบวิตรรกะ

3.3.5. การโต้แย้งที่ตัวบุคคล (Ad Hominem Argument/Argument to the man)

วิตรรกะแบบนี้บางครั้งเรียกว่า “การโต้แย้งที่ชาติกำเนิด” เป็นการโจมตีโดยมุ่งที่ตัวบุคคลมากกว่าเรื่องที่เขาโต้แย้ง

หนึ่งในลักษณะสำคัญหลาย ๆ แบบของการโต้แย้งที่มุ่งตัวบุคคล คือ “การอ้างกลุ่ม” คนจำนวนมากนั้นเชื่อว่าบุคคลนั้นจะตัดสินใจจากองค์การที่เขาทำอยู่ แต่ก็มีอีกหลาย ๆ คนที่เชื่อว่าเราไม่ควรจะตัดสินใครจากสมาคมหรือองค์การที่เขาเข้าร่วม (Guilt by Association) เพราะนั่นเหมือนกับที่เราตัดสินหนังสือโดยดูจากหน้าปกเท่านั้น แล้วทรรคนะไหนที่ถูกต้อง เราจะต้องมีความรอบคอบในการใช้หลักฐานประเภทนี้ เนื่องจากเป็นหลักฐานอ่อนและเป็นกรณีแวดล้อม วิธีที่ดีที่สุด คือการใช้หลักฐานประเภทนี้เป็นเครื่องชี้ว่าการสืบสาวให้คืบหน้าต่อไป แต่ไม่ใช่หลักฐานที่ยืนยันให้เชื่อควรใช้หลักฐานทางตรงมากกว่า

3.3.6. ความผิด 2 อย่างถือว่าถูก (Two wrongs make a right)

ในขณะที่เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นธรรมชาติที่สองบรรดานักการเมืองจะต้องโจมตีฝ่ายตรงข้ามโดยใช้วิธีโต้แย้งแบบ “มุ่งที่ตัวบุคคล” รูปแบบที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งจนได้รับชื่อพิเศษว่า “การปฏิบัติสามัญ” ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อมีการปกป้องความผิดตามข้อกล่าวหา โดยอ้างว่าเป็นการกระทำตามระเบียบปฏิบัติมาตรฐาน ซึ่งมีใช้การกระทำที่ผิด แต่ “การปฏิบัติสามัญ” นี้อาจจะผิดก็ได้ เช่นผู้ที่กินเนื้อ ตอบข้อโต้แย้งของพวกมังสวิรัตว่า มนุษย์เกือบทุกคนก็กินเนื้อสัตว์กันทั้งนั้น (If everybody is wrong then it is right) หรือก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะโปรดเกล้าให้เลิกทาส ประเทศสยามของเราใช้ระบบทาสกันจนเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ

3.3.7.การทำพหุเป็นพิธี หรือ “ผักชีโรยหน้า” (Tokenism)

เมื่อเกิดกรณีจำเป็นต้องจัดการเร่งด่วน แต่ไม่สะดวกทางการเมืองแล้วนักการเมืองมักหันไปใช้วิธี “ผักชีโรยหน้า” นั่นคือ กระทำหรือแสดงท่าทางพหุเป็นพิธี (โดยที่สนองความต้องการน้อยมาก) แต่จะป่าวประกาศให้ดูใหญ่โต

การโต้แย้งที่เป็นวัตรระแบบ “ผักชีโรยหน้า” คือ เมื่อเรากระทำผิดโดยแสดงท่าทีพหุเป็นพิธีต่อหัวเรื่องที่สำคัญ ถือว่าเราทำผิดในการโต้แย้งที่เป็นวัตรระ

3.3.8.การด่วนสรุป (Hasty Conclusion)

เป็นการเสนอหลักฐานที่สัมพันธ์กับข้อสรุป แต่ไม่เพียงพอที่จะยอมรับข้อสรุปนั้นได้ ปัญหาคือ มีหลักฐานไม่เพียงพอ เพราะยังต้องการหลักฐานที่ดีกว่า (ตรงกว่า) และการเสนอหลักฐานแบบอุปนัยที่มากขึ้น (เช่น เสนอ “การโจมตีที่ตัวบุคคล” เพิ่มขึ้นอีก) นั้น มิได้ทำให้การโต้แย้งดีขึ้น ความผิดของการด่วนสรุปนั้นมิได้มาจากประเภทหลักฐานที่ใช้ แต่เป็นเพราะขาดหลักฐานที่เพียงพอ

3.3.9.การจำแนกผิดประเภท (Questionable Classification)

เกิดขึ้นเมื่อเราแยกประเภทไม่ถูกต้อง จากหลักฐานที่มีอยู่หรืออาจจะมี ในปีพ.ศ.2512-2513 นายแมนฟีลด์ วุฒิสมาชิก แยกประเภทว่า ธุรกิจที่ชบเซานั้นเป็น “ภาวะเงินเฟ้ออย่างอ่อน” เป็นการจำแนกผิดประเภทเพราะหลักฐานที่เขาเสนอนั้นมิได้พิสูจน์ถึงการชบเซาของธุรกิจตามที่พูดไว้

3.3.10.สาเหตุที่ยังเป็นที่สงสัยอยู่ (Questionable Cause)

เป็นข้อมูลที่ผู้อ้างพยายามให้ปัจจัยตัวหนึ่งมาเชื่อมโยงเพื่อเป็นข้อสรุปสถานการณ์หนึ่ง จุดมุ่งหมายเพื่อให้เห็นว่าปัจจัยตัวนี้เป็นต้นเหตุของสถานการณ์อันนี้ ลักษณะคล้ายกับการด่วนสรุปแต่แตกต่างกันตรงที่ข้อผิดพลาดนี้ ผู้อ้างอาจจะรู้ว่ามิปัจจัยอื่นที่เป็นต้นเหตุของสถานการณ์อันนี้ร่วมอยู่ด้วย แต่ไม่ยกมา คงให้เฉพาะปัจจัยตัวที่ต้องการเท่านั้นที่ใช้เป็นข้อสรุป ทั้งนี้อาจจะเพื่อผลประโยชน์บางอย่างจากการกล่าวอ้าง

3.3.11.การเปรียบเทียบผิด(การอุปมาอุปไมยผิด) (Questionable Analogy)

การแสดงเหตุผลแบบอุปมาอุปไมยเป็นการสรุปจากข้อเท็จจริงมากกว่า 2 ที่สัมพันธ์กับข้อสรุปที่เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว มักใช้เพื่อจุดประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่ออธิบาย

2. เพื่อเสนอหรือให้เหตุผลสำหรับสรุป

3.3.12. การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิ (Appeal to Authority)

3.3.12.1. วัตรระกะแบบนี้ใช้เมื่อถึงผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่ผู้ทรงคุณวุฒินั้นมิได้ทรงความรู้ แต่กระทำเพื่อลวงผู้ฟังจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เช่น การสร้างสะพานลอยคร่อมคลองประปານี้ปลอดภัย เพราะ ส.ส. 28 คนให้การรับรอง ทั้งสมาคมแม่บ้าน สหภาพแรงงานต่าง ๆ ก็สนับสนุน จะเห็นว่าผู้ให้การสนับสนุนไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสร้างสะพานลอย

3.3.12.2. การอ้างฝูงชน (Popularity) หรือ Fallacy of Democracy หรือ Fallacy of Numbers คือการอ้างถึงสิ่งนั้นสิ่งนี้ว่า ถูกต้องโดยใช้ฝูงชนเป็นหลัก เช่น ผู้ชายคนนี้ทำผิดเพราะไปซื้อรถที่ไม่มีใครเขาซื้อแล้ว หรือ “การลงรถเมล์นอกป้ายตรงนี้นะไม่ผิดหรอก เพราะใครๆ เขาก็ลงกันทั้งนั้น”

3.3.12.3. การอ้างอดีต (Traditional Wisdom) คือการอ้างถึงอดีต ประเพณีหรือสิ่งที่เคยทำว่าถูกต้อง ดังนั้นเราอาจมีข้อยึดถือในการอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

3.3.12.3.1. ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาหนึ่งไม่จำเป็นจะต้องนำเชื่อถือในสาขาอื่น ๆ

3.3.12.3.2. มักจะมีการผิดพลาดเสมอ ถ้าเราจะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพียงรายเดียว ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิรายอื่น ๆ ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็น โดยเฉพาะในสาขาที่มีผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คน

3.3.12.3.3. เมื่อมีผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นด้วย เราก็ควรจะเป็นผู้ค้นคว้าหาข้อสรุปด้วยตนเองหรือโดยอาศัยหลักฐาน , เหตุผล และข้อโต้แย้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ใช่เอาข้อสรุปหรือเอาความคิดเห็นของเขามาเลย

3.3.12.3.4. ถ้าเราจะต้องอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิโดยฝ่าฝืนข้อแนะนำเหล่านี้ เราก็ควรจะย้อนไปดูในอดีตว่าผู้ทรงคุณวุฒิท่านนั้นมักจะตัดสินใจถูกเสมอหรือเปล่าในอดีต ถ้าเขาทำถูกเสมอ ก็น่าเชื่อถือมากกว่าผู้ที่เคยตัดสินใจผิดมาแล้ว

3.3.13.การถือความเป็นพวกเดียวกัน (Provincialism)

ถือเอาสิ่งที่คล้ายคลึง, ใกล้เคียง หรือสิ่งที่ เป็นของเราว่าดีกว่า สำคัญกว่า บางคนเรียกวิทยุระคะเช่นนี้ว่า ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม (Loyalty) คือการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกต้องเป็นจริงโดยอาศัยความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม มักเชื่อว่าสิ่งที่กลุ่มเราทำต้องถูกเสมอ

3.3.14.เหตุผลคนละประเด็นกับข้อสรุป (Irrelevant Reason)

ใช้หลักฐานข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อสรุปมาเป็นเหตุผล ตัวอย่างเช่น “การกล่าวว่า ส.ส.รับเงินจากนายทุนไม่เป็นความจริงเพราะถ้าเป็นจริงตำรวจก็คงทำการสอบสวนแล้ว” หรือ “ค่าครองชีพในปัจจุบันสูงขึ้น เพราะแม่บ้านต้องใช้จ่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตโดยเฉลี่ยสูงถึงชั่วโมงละ 500 บาท”

3.3.15.ความกำกวม (Ambiguity)

ใช้ข้อความที่กำกวม คลุมเครือ สามารถตีความได้หลายแบบ อาจเป็นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

3.3.16.ทางชันและลื่น (Sleepy Slope)

คือ การผิดพลาดที่มองว่าขั้นตอนแรก ๆ ในหลาย ๆ ขั้นตอน ต้องนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ วิธีนี้มีที่นิยมใช้บ่อย ๆ 2 ประเภท คือ

3.3.16.1.ทฤษฎีการแบ่งแยกของบอลข่าน (The Balkanization Theory)

นี่ข้อสรุปที่ว่า การแบ่งแยกของชาติหนึ่งออกเป็นส่วน ๆ จะนำไปสู่การแบ่งแยกของชาติอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้

3.3.16.2.ทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory) คือ ข้อสรุปที่ว่า ถ้า ก.ล้ม ข.จะล้ม

ตาม ค.จะล้มตาม และต่อ ๆ ไป

ความผิดพลาดทางสถิติ

ลักษณะของความผิดพลาดทางสถิติที่เกิดขึ้นนั้นจะแตกต่างกันไปแล้วแต่ลักษณะของข้อมูลที่น่ามาอ้างอิง พอจะจำแนกลักษณะของความผิดพลาดได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

3.3.17. ความผิดพลาดที่เกิดจากการที่หลักฐานถูกระงับไว้ (Suppressed Evidence)

เป็นลักษณะของความผิดพลาดทางสถิติที่เกิดขึ้นเนื่องจากข้อมูลที่เป็นที่รู้จักกันอยู่ถูกปิดบังเอาไว้ไม่นำมากล่าวถึง หรือนำมาแสดงให้ประจักษ์ เป็นลักษณะของความผิดพลาดที่พบเห็นได้บ่อย ๆ เช่น การที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวเฉพาะอัตราการเกิดอาชญากรรมในเมืองหลวง ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้อ่านเกิดความหวาดกลัวในภยันั้น โดยไม่ได้เสนอหรือแสดงให้เห็นในแง่ที่ว่าการเกิดอาชญากรรมสูงขึ้นนั้นเพราะจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นด้วยหรือไม่ และในขณะที่เดียวกัน ตำรวจก็สามารถทำการจับกุมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย แต่ข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้รับการนำมาแสดงให้ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไป เป็นต้น

3.3.18. สถิติที่ไม่มีใครรู้ (Unknowable Statistics)

เนื่องจากสถิติทำให้คนดูน่าเชื่อถือและมีอำนาจในการโน้มน้าวใจ สถิติจึงทำให้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ยังไม่มีใครรู้ดูมีพลังน่าเชื่อถือขึ้นมามากยิ่งขึ้น สถิติชนิดนี้เมื่อยกขึ้นมาอ้างแล้วไม่มีใครสามารถไปตรวจสอบได้ว่ามาจากแหล่งไหน ได้มาได้อย่างไร

3.3.19. สถิติที่น่าสงสัย (Questionable Statistics)

คล้ายกันกับ Unknowable Statistics แต่แตกต่างกันตรงที่สถิติอันนี้ทำทลายความอยากรู้มากกว่า คืออาจสามารถตรวจสอบได้ เป็นข้อเท็จจริงที่มองเห็นได้โดยทั่ว ๆ ไป แต่ไม่แน่ใจกับจำนวนที่ถูกยกขึ้นมาอ้างนั้นถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ สถิติประเภทนี้ได้แก่ สถิติทางธุรกิจทั่ว ๆ ไป ที่ยกมากล่าวอ้างเพื่อการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3.3.20. การด่วนสรุป (Hasty Conclusion) ทางสถิติ

เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการพยายามสรุปข้อเท็จจริงบางอย่างตามรูปการณที่เห็น โดยไม่ได้มีการตรวจสอบหรือศึกษาให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าเป็นจริงอย่างที่สรุปมานี้หรือเปล่า

3.3.21. การใช้กลุ่มตัวอย่างเล็กเกินไป (Small Sample)

ในการสำรวจหาข้อมูลหากใช้กลุ่มตัวอย่างเล็กเกินไป จะทำให้ข้อมูลที่ได้ ไม่ครอบคลุมพอที่จะสรุปได้ เพราะตัวอย่างอาจจะกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลที่ตีไม่ได้

3.3.22. การใช้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นตัวแทนที่เหมาะสม (Unrepresentative Sample)

คือการใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ หรือมีคุณสมบัติไม่สอดคล้องกับความต้องการในการสำรวจหาข้อมูล ทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่ถูกต้องตามที่ควรจะเป็น

3.3.23. การเปรียบเทียบที่ผิดพลาดทางสถิติ (Faulty Comparison)

คือลักษณะของการยกเอาข้อมูลจาก 2 แหล่งมาเปรียบเทียบกัน ข้อมูลอาจจะมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่ทั้งสองข้อมูลนั้นไม่มีคุณสมบัติที่นำมาเปรียบเทียบกันได้ ทำให้ข้อมูลใหม่ที่ได้จากการเปรียบเทียบทั้งสองข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง

โดยสรุปแล้วรูปแบบต่าง ๆ ของการนำเสนอเหตุผลในข้อโต้แย้งสามารถที่จะโน้มน้าวใจผู้รับสารไปสู่บทสรุปที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อ แต่ในความเป็นจริงเหตุผลที่กล่าวอ้างมานั้น อาจไม่สมเหตุสมผลและไม่ถูกต้องก็เป็นได้ จากแนวคิดนี้สามารถนำมาอธิบายรูปแบบการนำเสนอเหตุผล ข้อโต้แย้ง และข้อกล่าวอ้างของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจาก "อุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60" ทำให้แยกแยะได้ว่ากลุ่มใดจงใจใช้วาทกรรมในการลวงผู้ฟัง และกลุ่มใดใช้วาทกรรมในการโต้แย้งแสดงเหตุผลได้อย่างถูกต้อง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาษาที่นำเสนอผ่านสื่อในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดแบบวาทกรรมนั้น ในงานศึกษาของวิลเลียม โครนอน (Cronon, 1992 อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543 :259) นักประวัติศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมชาวอเมริกัน ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดฉากวางโครงเรื่องเกี่ยวกับศาสตร์สิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาแบบหนึ่งก็นำไปสู่การตอกย้ำและรับใช้วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์เฉพาะแบบหนึ่งด้วยการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องผ่านสื่อชุดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมและยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ การสร้างตัวตนของสังคมอเมริกัน ความสำเร็จของเรื่องนี้อยู่ที่การจัดฉากให้คนอินเดียแดงพื้นเมืองกลายเป็นผู้ร้าย และทำให้การยึดครองแย่งชิงที่ดินจากคนอินเดียแดงดูชอบธรรมเป็นธรรมชาติและหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่น่าเสียดายนี้ทำให้คนธรรมดากลายเป็นวีรบุรุษ และทำให้ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกลายเป็นเรื่องของการสร้างชาติ

ในประเทศไทยมีงานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องของบทบาทการนำเสนอของสื่อในประเด็นสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถนำมาอธิบายในลักษณะที่เป็นวาทกรรมและการใช้ภาษาได้ดังนี้

วิลาลินี พิพิฑกุล (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” พบว่าการนำเสนอข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมเป็นไปในรูปแบบของการรายงานเหตุการณ์คืบหน้าไปแต่ละวัน ภาษาที่ใช้จึงมุ่งไปในประเด็นของความขัดแย้งและผลกระทบเพื่อทำให้ข่าว “ขายได้” ส่วนสิ่งที่ถูกเก็บกดปิดกั้นและไม่ได้รับการนำเสนอคือประเด็นที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในความจำเป็นของการแก้ไขในระยะยาว มีผลให้สังคมตื่นตัวกับเหตุการณ์ความเสี่ยงเป็นครั้ง ๆ ไป ดังนั้นภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาที่มุ่งสร้างอารมณ์ ความไม่พอใจ ความแตกตื่นหรือความเวทนาสงสารให้แก่สาธารณชน แต่ไม่ได้สร้างความตระหนักและเข้าใจในปัญหาหรือสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างถ่องแท้

เยาวดา ตฤณณานนท์ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ท่าทีของสื่อมวลชนต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเขื่อนน้ำโจน เขื่อนแก่งกรุง เขื่อนปากมูล” พบว่ารูปแบบภาษาที่หนังสือพิมพ์ใช้นำเสนอมิฉะนั้นอคติด้านการสร้างเขื่อนเพื่อมุ่งสนองตอบความต้องการของผู้อ่านซึ่งเป็นเป้าหมายทางการตลาด โดยตั้งข้อสังเกตว่าเนื้อหาการอนุรักษ์สามารถสร้างอารมณ์ได้ดี ทั้งนี้วาทกรรมจากกลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มคัดค้านจะเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดความสมบูรณ์ในข่าวที่ภาพความขัดแย้งจากกิจกรรมต่าง ๆ จุดประเด็นความสนใจขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานของสื่อมวลชน โดยเฉพาะในกรณีเขื่อนน้ำโจนจะมีองค์ประกอบสำคัญของการเป็นข่าวมากกว่าเขื่อนแก่งกรุงและเขื่อนปากมูล เนื่องจากวาทกรรมที่เกิดขึ้นนั้นได้นำเสนอผลกระทบเกี่ยวกับพื้นที่ป่า แหล่งแร่ โบราณคดี หรืออารยธรรม ทำให้มีแนวร่วมในการคัดค้านจากหลายฝ่ายด้วยกัน เช่น นักการเมือง นักศึกษา ชาวบ้าน นักวิชาการ แสดงวาทกรรมจากกลุ่มผู้คัดค้านมาจากผู้ผลิตตัวบทซึ่งอยู่ในบริบทที่แตกต่างกันออกไป ทำให้น้ำหนักของการแตกประเด็นเรื่องการอนุรักษ์ ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติมีมากกว่ากรณีเขื่อนแก่งกรุงและเขื่อนปากมูลที่มีแต่วาทกรรมจากกลุ่มผู้สนับสนุนฝ่ายเดียวเท่านั้น

พัชรมณี เย็นคงมัน (2539) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารในเขตที่มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า สื่อที่ผู้รับสารเปิดรับในภาวะเสี่ยงประกอบไปด้วย สื่อจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สื่อจากกลุ่มคัดค้าน สื่อบุคคลและสื่อมวลชน วาทกรรมที่เกิดขึ้นจากกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้โดยเฉพาะวาทกรรมของกลุ่มคัดค้าน สื่อบุคคลและสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงท่าทีของผู้รับสาร สามารถเปลี่ยนจุดยืนประนีประนอมมาเป็นการคัดค้านได้ ทั้งนี้เพราะผู้รับสารส่วนใหญ่มีแบบแผนในการแสวงหา

ข่าวสารที่เป็นความรู้และข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ จึงใช้วิธีการจัดการกับความเสี่ยงโดยการเจรจาต่อรองมากกว่าการใช้ความรุนแรง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจลักษณะของชาวสิ่งแวดล้อมและบทบาทของสื่อมวลชนในวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมของดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่ทำการศึกษา “การนำเสนอข้อมูลการคัดค้านเขื่อนของหนังสือพิมพ์” พบว่า วาทกรรมที่เกิดขึ้นจากสื่อมวลชนนั้นประเด็นที่สื่อมวลชนนิยมนำเสนอได้ถูกพลิกจากเรื่องของความเดือดร้อนของประชาชนและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ไปสู่ประเด็นความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองที่คัดค้านและสนับสนุนเขื่อน โดยมีภาพความเคลื่อนไหวของมือประชาชนมาช่วยเรียกความสนใจในข่าว ดังนั้นภาษาที่ใช้ในการนำเสนอชาวสิ่งแวดล้อมนั้นจึงเป็นลักษณะของการโต้กลับไปกลับมาและทำให้ประเด็นทางการเมืองเข้ามาแทนที่ประเด็นปัญหาของสิ่งแวดล้อมจริง ๆ

สำหรับการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60” ในครั้งนี้จึงเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาและสืบค้นวาทกรรมที่ว่าด้วยกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 โดยวิเคราะห์จากกระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับตัวบท (Text) ภาควิปฏิบัติการวาทกรรม (Discursive Practices) ที่ส่งผลให้ตัวบท (Text) นั้นเด่นชัดผ่านการตอกย้ำและผลิตซ้ำในสังคมจากการนำเสนอข่าวและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่ถูกปิดกั้นขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย